

ΕΚΦΡΑΖΟΝΤΑΣ ΑΝΔΡΙΚΕΣ ΟΜΟΕΡΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΘΥΜΙΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ¹

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΝΑΚΗΣ

Φωτογραφία: Από την ταινία του Φασμπίντερ, *Ο φόβος τρώει τα σωθικά*, 1974.

1. Εισαγωγή

Αντικείμενο αυτής της μελέτης είναι η γλώσσα που χρησιμοποιείται για την αυτό-παρουσίαση (αλλά και την ετεροπαρουσίαση) των χρηστών που αναρτούν τις διαδικτυακές προσωπικές αγγελίες τους (ή «προφίλ») στον ιστότοπο www.gay.gr, έναν χώρο συνάντησης για «γκέι, λεσβίες, bi και trans». Στόχος είναι η εξέταση όψεων της ενδεικτικής σχέσης μεταξύ γλώσσας, φύλου και σεξουαλικότητας (πρβλ. Ochs 1992) στο λόγο ανδρών που επιδιώκουν ομοερωτικές επαφές: δηλαδή, άνδρες που συχνά αυτοπροσδιορίζονται χρησιμοποιώντας όρους όπως ομοφυλόφιλος, γκέι, πούστης, αδερφή, κλπ. Αυτές οι αγγελίες, μολονότι παρέχουν περιορισμένες πληροφορίες, εφόσον δεν έχουν ούτε το διαδραστικό χαρακτήρα ούτε και το πυκνό περικείμενο της ζωντανής συνομιλίας, συμπυκνώνουν και απαθανατίζουν (συγκυριακά έστω), πέρα από ερωτικές επιθυμίες, εννοιολογήσεις της αρσενικότητας και της (ομο)σεξουαλικότητας καθώς και όψεις της «ταυτότητας» ή «υποκειμενικότητας» των χρηστών.

Αυτή η προσπάθεια συνεχίζει πρόσφατη έρευνά μου (βλ. Κανάκης 2008) που επικεντρώνεται στην έκφραση της επιθυμίας (πρβλ. Kulick 2000, Cameron & Kulick 2003,

Ο Κώστας Κανάκης διδάσκει στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

2006) και δείχνει ότι στερεοτυπικά κατηγορήματα της αρσενικότητας, π.χ. *αρρενωπότητα/ανδροπρέπεια, σοβαρότητα, εχεμύθεια*, εμφανίζονται ως επιθυμητά και ερωτικοποιούνται στο συγκεκριμένο πλαίσιο. Επιχειρώντας μια ερμηνεία αυτών των δεδομένων, έχω υποστηρίξει ότι η έμφαση στην αρρενωπή αρσενικότητα μπορεί να εννοηθεί ως αντίδραση στην στερεοτυπική αναπαράσταση των ομοφυλόφιλων ως θηλυπρεπών ανδρών (κάτι που ισχύει γενικά ακόμη στην Ελλάδα —και όχι μόνο). Δηλαδή, σαν μια περίπτωση παραβατικής οικειοποίησης μιας ηγεμονικής αρσενικότητας από την οποία τυπικά αποκλείονται (δεδομένων επιλογών που συγκρούονται με την ετεροκανονικότητα).

Στην παλαιότερη αυτή έρευνα, επέλεξα να εστιάσω στην επιθυμία και να μην επεκταθώ σε ζητήματα ταυτότητας προκειμένου να αποφύγω το ενδεχόμενο της αυθαίρετης ομαδοποίησης και ουσιοκρατικής θεώρησης. Ωστόσο, εξετάζοντας πάλι το ίδιο σώμα δεδομένων (αποτελούμενο από 200 αγγελίες συνολικά), γίνεται σαφές ότι οι ερωτικές επιθυμίες που εκφράζουν οι χρήστες διαπλέκονται με ζητήματα ταυτότητας ή υποκειμενικότητας. Συνεπώς, αποσιωπώντας τέτοια ζητήματα ενδέχεται να κάνουμε απλουστευτικές αναγνώσεις του υλικού στο όνομα της μεθοδολογικής επάρκειας. Περιγράφοντας τον εαυτό τους, οι χρήστες μιλούν για τις επιθυμίες τους ενώ παράλληλα δίνουν πληροφορίες για το ποιοι είναι γενικότερα. Επίσης, μιλώντας για τον επιθυμητό άλλο, τείνουν να ερωτικοποιούν ταυτότητες/υποκειμενικότητες και όχι αποκλειστικά σεξουαλικές πρακτικές, δημιουργώντας μια σύνθετη εικόνα της σχέσης γλώσσας και σεξουαλικότητας.

Στόχος μου εδώ είναι να δείξω πώς διαπλέκεται η γλωσσική κατασκευή της ερωτικής επιθυμίας με όψεις της υποκειμενικότητας παρά να προσπεράσω τον ανοιχτά σεξουαλικό λόγο των χρηστών με απώτερο στόχο την προβολή πολιτικά θεμιτών ή αβανταδόρικων σεξουαλικών ταυτοτήτων. Δηλαδή, το ζητούμενο δεν είναι η απλουστευτική ευθυγράμμιση επιθυμιών και υποκειμενικότητων, αλλά μάλλον η αμφισβήτηση της πόλωσης μεταξύ των «θεωρητικών της επιθυμίας» (βλ. Kulick 2000, Cameron & Kulick 2003) και των «θεωρητικών της ταυτότητας» (βλ. Bucholtz & Hall 2004a) στη μελέτη της γλώσσας και της σεξουαλικότητας.

1. Η σεξουαλικότητα ως «επιθυμία» και «ταυτότητα»

Κατά τους Cameron & Kulick (2003: 11), η κοινωνιογλωσσολογία θεωρεί ότι με τη γλωσσική χρήση επιτελούμε, μεταξύ άλλων, «πράξεις ταυτότητας». Συνεπώς, η γλωσσική μελέτη της σεξουαλικότητας καλείται να εξετάσει ζητήματα σεξουαλικής ταυτότητας. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι το πεδίο πρέπει να περιοριστεί σε τέτοια ζητήματα. Υποστηρίζουν επιπλέον (ο.π.: 8) ότι η μελέτη

της σεξουαλικότητας δεν μπορεί να εξαντλείται σε ζητήματα σεξουαλικού προσανατολισμού αλλά πρέπει να ασχοληθεί με την επιθυμία με μια ευρύτερη έννοια—εξετάζοντας «όχι μόνο ποιος επιθυμεί ποιον αλλά και τι θέλει κανείς να κάνει (με ή χωρίς κάποιο άλλο πρόσωπο).» Συνεχίζουν επισημαίνοντας ότι ενώ όλοι μας έχουμε σεξουαλικότητα, δεν προσδιορίζουμε όλοι εξίσου την ταυτότητά μας με βάση τη σεξουαλικότητα.² Παράλληλα, τόσο οι σεξουαλικές ταυτότητες όσο και οι σεξουαλικότητες είναι ιστορικά και κοινωνικά τοποθετημένες παρά άχρονες και φυσικές (βλ. Weeks 2006). Σε αυτή τη βάση, οι ίδιες σεξουαλικές πρακτικές νοηματοδοτούνται ποικιλοτρόπως ανάλογα με τα ευρύτερα κοινωνικά συμφραζόμενα στα οποία προκύπτουν. Προτείνεται δηλαδή μια συγκυριακή, συμφραστική και αντι-ουσιοκρατική θεώρηση της σεξουαλικότητας—μια θεώρηση που εξαρτάται καίρια από το είδος του λόγου για το σεξ που κυκλοφορεί και διαχέεται σε μια κοινωνία σε μια συγκεκριμένη ιστορική στιγμή (ό.π.: 10). Ωστόσο, κυρίαρχο ρόλο στη δουλειά των Cameron & Kulick, που εγγράφεται στο θεωρητικό πλαίσιο του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού, έχει η απεξάρτηση της σεξουαλικότητας από τη σεξουαλική ταυτότητα (βλ. και 2006: 3) και η σύνδεσή της με την έννοια της επιθυμίας. Όπως παρατηρεί ο Γιαννακόπουλος (2006: 24)

Η εμφάνιση και η ευρεία διάδοση της θεωρίας της κοινωνικής κατασκευής προκάλεσε έντονες αντιρρήσεις και συζητήσεις στο εσωτερικό των γκέι κοινοτήτων ιδιαίτερα στην Αμερική. Η θέση είναι ότι η ομοφυλόφιλη ταυτότητα, η ύπαρξη ενός διακριτού γκέι και λεσβιακού πληθυσμού/κοινότητας αποτελούσαν ιστορικές και κοινωνικές κατασκευές, η οποία δεν υπήρχε πάντοτε και παντού και πιθανόν να μην υπάρξει στο μέλλον, υπέσκαπτε τη σιγουριά και την ασφάλεια που παρέχει η ταυτότητα και επιπλέον έθετε υπό αίρεση την ύπαρξη του συλλογικού αντικειμένου του κινήματος. (ό.π.: 24)

Το ζήτημα της ταυτότητας συνδέθηκε από νωρίς με τις πολιτικές διεκδικήσεις κινημάτων και ακτιβιστικές οργανώσεις και προτιμήθηκε ως πλατφόρμα για τη μελέτη της γλώσσας και της σεξουαλικότητας. Έτσι η πρόταση για μετακίνηση του ενδιαφέροντος προς την επιθυμία αποτελεί αντίδραση στην θεωρούμενη αποσιώπηση του ρητά σεξουαλικού λόγου: ενός λόγου που δεν αναφέρεται σε σεξουαλικές κατηγορίες, αλλά σε επιθυμίες και πρακτικές (βλ. Kulick 2000). Παράλληλα, αυτή η προσέγγιση προβληματοποιεί τις καθιερωμένες σεξουαλικές κατηγορίες (π.χ., ετεροφυλόφιλος, ομοφυλόφιλος, αμφίφυλος, κλπ.) και υποστηρίζει ότι η προσήλωσή μας σε αυτές καθιστά κάποιες επιθυμίες όχι μόνον αόρατες αλλά και ακατονόμαστες (βλ. Valentine 2006, 2007, 2008).³

Όμως, από την άλλη πλευρά, μπορούμε να διαχωρίσουμε τη σεξουαλική ταυτότητα, που συναρτάται με το σεξουαλικό προσανατολισμό και τις σχετικές κατηγορίες,

από την έννοια της ταυτότητας ως υποκειμενικότητας ή και διυποκειμενικότητας ευρύτερα. Όπως σχολιάζει η (Fuss 2006 [1989]: 545),

Μια [...] τάση στη σύγχρονη θεωρία είναι να συγχέεται η ταυτότητα με την ουσία, σαν να επρόκειτο για κατοπτρικές εικόνες η μία της άλλης—θεωρούνται ουσιαστικά ίδιες, ουσιαστικά ταυτόσημες. Κι όμως, προφανώς η ταυτότητα ως έννοια έχει τη δική της φιλοσοφική και διανοητική ιστορία. Παρ' όλο που η ιστορία αυτή συχνά συμπλέει με την ιστορία των δυτικών εννοήσεων της ουσίας, εξίσου συχνά οδηγεί σε πολύ διαφορετικές κατευθύνσεις.

Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται η δουλειά των Bucholtz & Hall (2004α, 2004β). Σε ένα έντονα πολεμικό άρθρο τους (2004α), αμφισβητούν τις θέσεις των θεωρητικών της επιθυμίας υποστηρίζοντας ότι η προσέγγισή τους περιορίζει τεχνητά την εμβέλεια του πεδίου, εφόσον παραβλέπει τη στενή σχέση ταυτότητας και επιθυμίας (ό.π.: 469). Θεωρούν ότι η έννοια της ταυτότητας είναι σκόπιμο να εννοιολογείται ως «αποτέλεσμα διυποκειμενικά διαπραγματευόμενων πρακτικών και ιδεολογιών». Αυτό συνάδει με την άποψή τους ότι η ταυτότητα ενυπάρχει στις πράξεις μάλλον παρά στα άτομα (2004β: 6). Παράλληλα, η προσέγγιση που προτείνουν για τη μελέτη γλώσσας και σεξουαλικότητας είναι η *queer γλωσσολογία* (*queer linguistics*). Όπως αναφέρουν (ό.π.: 471), η *queer γλωσσολογία* φέρνει στο προσκήνιο τον τρόπο με τον οποίο η ηγεμονική ετεροφυλοφιλία ρυθμίζει τη σεξουαλικότητα και τους τρόπους με τους οποίους διαπραγματευόμαστε τις σεξουαλικότητες που παρεκκλίνουν από τη νόρμα σε σχέση με υπάρχουσες κανονιστικές δομές. Επιπλέον, υποστηρίζουν ότι αυτή η προσέγγιση μας επιτρέπει να μιλάμε για τον τρόπο με τον οποίο διαπλέκονται σεξουαλικές ιδεολογίες, πρακτικές και ταυτότητες χωρίς να αγνοούμε τις σχέσεις εξουσίας. Τέλος, προτείνουν ότι η σχέση γλώσσας και ταυτότητας μπορεί να ανιχνευθεί μέσα από ορισμένες σημειωτικές διαδικασίες ταύτισης όπως είναι η *πρακτική*, η *ενδεικτικότητα*, η *ιδεολογία* και η *επιτέλεση* (2004β: 377 κ.ε.). Αντλώντας από αυτές τις διαδικασίες, διατυπώνουν ένα θεωρητικό πλαίσιο για την ανάλυση της ταυτότητας που ονομάζουν *τακτικές διυποκειμενικότητας* (βλ. 2004α, 2004β) στο οποίο δε θα επεκταθώ εδώ.

2. Ανάλυση των δεδομένων

Στη συνέχεια θα επιχειρήσω να δείξω πώς παράλληλα με τις σεξουαλικές επιθυμίες, τα προφίλ των χρηστών εκφράζουν όψεις της υποκειμενικότητάς τους. Επιλέγω στο εξής τον όρο «υποκειμενικότητα» διότι, σε αντίθεση με τον όρο «ταυτότητα», δεν έχει ουσιοκρατικές συνδηλώσεις και δεν παραπέμπει άμεσα σε σεξουαλικό προσανατολισμό ή σεξουαλική ταυτότητα (παρότι δεν τα αποκλείει). Επιπλέον, δεδομένου ότι τα υποκείμενα είναι κοι-

νωνικά τοποθετημένα, το ίδιο ισχύει και για τις ποικίλες υποκειμενικότητες που εκφράζουν.

Τα δεδομένα που εξετάζω προέρχονται από τα πεδία «εγώ είμαι» και «εσύ θέλω να είσαι» του προφίλ χρηστών που είναι άνδρες και επιθυμούν ομόφυλες σεξουαλικές επαφές.⁴ Μολονότι πρόκειται για γραπτά κείμενα, χαρακτηρίζονται από έντονα στοιχεία προφορικότητας. Ωστόσο, όπως συμβαίνει συνήθως στα γραπτά κείμενα, ο λόγος είναι ήδη έτοιμο προϊόν και τα στοιχεία διυποκειμενικής διαπραγμάτευσης δεν είναι τόσο φανερά όσο στη ζωντανή συνομιλία (παρά τις σημαντικές δυνατότητες ανατροφοδότησης που παρέχει το διαδίκτυο). Επιπλέον, εφόσον δεν έχω συνομιλήσει με κανέναν από τους συγκεκριμένους χρήστες, η μόνη πηγή μου είναι η δική τους γλωσσική παραγωγή σε μια χρονική στιγμή. Όμως, ο ιστότοπος αποτελεί ήδη ένα πλαίσιο, μια *εικονική κοινότητα* πρακτικής (πρβλ. Eckert & McConnell-Ginet 1992).⁵ Έτσι, ο λόγος του κάθε χρήστη συνομιλεί έμμεσα τόσο με το λόγο άλλων χρηστών όσο και με κυρίαρχους λόγους ευρύτερα. Ο χρήστης στο (1) δηλώνει τι επιθυμεί από τον άλλο λέγοντας:

(1) Δεν με ενδιαφέρουν οι Bisexuals οι εκέμυθοι και όλοι όσοι δεν μπορούν να αποδεχτούν το γεγονός ότι είναι gay

Εδώ η επιθυμία αφορά την ίδια τη σεξουαλική ταυτότητα γκέι, η οποία μάλιστα μοιάζει να αποδίδεται ασυζητητί σε όλους όσους έχουν ομοερωτικές πρακτικές. Αμφισβητείται η κατηγορία *bisexual* αφού εννοιολογείται ως άρνηση της γκέι εκδοχής της ομοφυλοφιλίας. Παράλληλα, ο χρήστης με τον τρόπο αυτό εκφράζει την επιθυμία του για όλα αυτά που συνδέονται ενδεικτικά με την κατηγορία γκέι: π.χ., ομοερωτική σεξουαλικότητα αλλά και αποδοχή της ως καταστατικού στοιχείου ταυτότητας, μέσα από τη διαδικασία του *outing*, της κοινοποίησης που συνεπάγεται (όχι μόνο κοινωνικό ρίσκο αλλά και) μεγαλύτερη κοινωνική ορατότητα.⁶ Έτσι εξηγείται και η απόρριψη της εχεμύθειας. Η επιθυμία εδώ αφορά μια πολιτική θέση και συναρτάται με την ένταξη σε μια ομάδα και με τις πολιτικές της επιδιώξεις και διεκδικήσεις. Παρόμοια λειτουργεί και το (2):

(2) Αθλητικός με fit εμφάνιση συνειδητοποιημένος γκέι ψάχνω για σταθερή σχέση από Αθήνα ε/π να είσαι ε/π λεπτός 100% γκέι, όχι θηλυπρεπής από Αθήνα

Εδώ ο χρήστης περιγράφει τον επιθυμητό άλλο ως 100% γκέι (κάτι που αναλογεί στη δική του «συνειδητοποίηση»), ταυτόχρονα όμως η επιθυμία αναφέρεται σε σωματικά χαρακτηριστικά, σε σεξουαλικούς ρόλους αλλά και σε έμφυλες επιτελέσεις. Με άλλα λόγια η επιθυμία είναι πολυδιάστατη όπως και οι επιθυμητοί άλλοι. Παράλληλα, προφίλ όπως τα παραπάνω απαντούν έμμεσα σε άλλους χρήστες που δηλώνουν ότι βρίσκονται έξω από γκέι *κυκλώματα* και *χώρους* ή και έξω από την γκέι *σκηνή*:

(3) Απόλυτα αρρενωπός, διακριτικός, σοβαρός και εκτός gay χώρων. Σφικτό σώμα και εμφανισιμός Περίπου τα ίδια μ' εμένα. Προτιμώ τα καλοσχηματισμένα σώματα. Όχι παχουλούς!! Δεν ψάχνω σχέση. Μια καλή γνωριμία για αρχή και βλέπουμε...

Προσέξτε ότι χαρακτηρισμοί όπως *αρρενωπός, διακριτικός και σοβαρός*, ενδέχεται να παραπέμπουν σε μια παραδοσιακή εκδοχή εκέμυθης ομοφυλοφιλίας που γενικά βιώνεται εκτός γκέι χώρων ακριβώς επειδή ετεροπροσδιορίζεται σε σχέση με την έννοια γκέι. Παρατηρούμε λοιπόν ότι ακόμη και όταν οι σεξουαλικές πρακτικές που επιδιώκουν οι χρήστες είναι παρόμοιες, οι επιθυμίες που εκφράζουν συνδέονται με διαφορετικές υποκειμενικότητες. Αν στο παράδειγμα αυτό ερωτικοποιείται η αρσενικότητα το ίδιο συμβαίνει και στο (4), αλλά οι διαφορές δεν είναι αμελητέες:

(4) arrenopos-drastirios-goustaro ta sport kai ton erota!auto pou psaxno einai kapoion pou na goustaro na kikloforo mazi tou xoris na ntrepomai kai na nai magkaki! arrenopo,euxaristo,na goustarei ta sport kai ti peripeteia kai ta ipolipa tha erthoun!!!!kai an den ta vroume ston erotiko tomea iparxoun kai alloi tomeis...(thiliprepeis kai gematoi please min mpainete se kopο)

Εδώ η ομοερωτική επιθυμία περιγράφεται πρωτίστως με όρους ανδρικής ομοκοινωνικότητας και συντροφικότητας, με όρους σχέσης. Επιπλέον, ο όρος *μαγκάκι* τοποθετεί την επιθυμία σε μια παραδοσιακή, ηγεμονική και ετεροκανονική αρσενικότητα την οποία και διεκδικεί παραβατικά, εφόσον σε αυτό το πλαίσιο ο έρωτας για έναν άντρα (σε αντίθεση με τα σπορ και την περιπέτεια) δεν μπορεί να αναφέρεται ρητά. Η επιθυμία ενός άντρα για ένα *μαγκάκι* είναι επιθυμία για μια εκδοχή του μάτσο αρσενικού—για μια υποκειμενικότητα που ερωτικοποιείται. Μάλιστα, εφόσον το *μαγκάκι*, σε αντίθεση με το *θηλυπρεπή* άντρα, περνάει απαρατήρητο, η σχέση μαζί του ενδέχεται να μην στιγματίζει. Έτσι η παράβαση των ομοερωτικών πρακτικών αντισταθμίζεται από την οικειοποίηση μιας κυρίαρχης αρσενικότητας (και τη ρητή αποποίηση κήρυξη της *θηλυπρέπειας*). Αυτή η διαπραγμάτευση των ορίων της αρσενικότητας είναι επίσης μια όψη της επιθυμίας. Αξίζει να σημειώσουμε, όμως, ότι για άλλους χρήστες αυτή η επιθυμία αποδίδεται σε έλλειψη συνειδητοποίησης ή και σε ομοφοβική συμπεριφορά και απορρίπτεται (βλ. 1). Επιπλέον, για κάποιους ριζοσπαστικούς θεωρητικούς και ακτιβιστές το (4) παραπέμπει στην έννοια της *ομοκανονικότητας* (homonormativity), δηλαδή, στην τάση ευθυγράμμισης με τον κυρίαρχο ετεροκανονικό λόγο που ακολούθησε την περίοδο αυξημένης ορατότητας και (μερικής έστω) αποδοχής του γκέι κινήματος. Θεωρώ ότι η απόρριψη της *θηλυπρέπειας* που τόσο συχνά απαντά στα προφίλ των χρηστών είναι χαρακτηριστική αυτής της τάσης.⁷

Η οικειοποίηση όψεων της κυρίαρχης αρσενικότητας στο υλικό που εξετάζω είναι μεν πολύ συνηθισμένη, ωστόσο η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο κάθε χρήστης είναι ενδεικτική των διακριτών επιθυμιών και υποκειμενικοτήτων που εκφράζει:

(5) EIMAI ANTRAS 100%.DEN FAINOMAI ME TIPOTA.ΓΟΥΣΤΑΡΩ ΔΥΝΑΤΟ ANTRIKO SEX.MOY ARESEI NA GAMAW ALLA KAI NA GAMIEMAI KAI PAIXNIDIA.OXI SXESEIS. NA EISAI ENERGHHTIKOS I ENERGOPATHHTIKOS APO 22-40 NA SOY ARESEI TO KALO ANRIKO KAI DYANATO SEX.NA EISAI PSOLARAS.OXI THILIPREPIS KAI XONTROS PROTIMW NA KANEIS KAI TA DYΟ.DEXTES OLES OI PROTASEIS.

Εδώ έχουμε μια προσπάθεια διάκρισης ανάμεσα σε αυτό που *είναι* και σε αυτό που *φαίνεται*. Το *δεν φαίνομαι με τίποτα*, όμως, μαρτυρά όχι μόνο αγωνία για την οικειοποίηση της κυρίαρχης αρσενικότητας αλλά και έμμεση δήλωση πως ο χρήστης είναι και κάτι άλλο πέρα από *άντρας 100%*. Αυτό δεν κατονομάζεται μεν αλλά προκύπτει από το προφίλ. Από την άλλη μεριά, η επιθυμία εδώ περιγράφεται με τολμηρούς σεξουαλικούς όρους (το είδος των όρων που παραλείπουν πολλά λεξικά). Οι πρακτικές δηλώνονται ρητά, πληθωρικά και γίνονται το επίκεντρο του προφίλ με το οποίο ο χρήστης κατασκευάζει έναν εαυτό που δε μασάει τα λόγια του και δεν κάνει παραχωρήσεις στον καθωσπρεπισμό. Παρατηρήστε ότι το *όχι σχέσεις* θα μπορούσε και να θεωρηθεί περιττό, υπό μία έννοια, εφόσον η άμεση και διεκπεραιωτική γλώσσα δεν παραπέμπει σε δέσμευση αλλά σε μια επιθυμία που επείγεται—αυτό που ένας άλλος χρήστης (6) ονομάζει «*ξεπέτα*». Τα προφίλ (6)-(8) απαντούν έμμεσα στο προηγούμενο (5) και κατασκευάζονται διυποκειμενικά σε αντίθεση προς αυτό:

(6) psaxnw ena next door filo gia kati sovaro an prokypsei,oxi xepetes.

(7) Βαριέμαι εύκολα αυτούς που δεν έχοθν να μου πουν κάτι πέρα από το sex.

(8) lme ena efharisto atomo pou tou aresi l diaskedasi,to hioumor ke i ilikrinia,,idika tin ilikrinia tin ektimo....min pliasiasoun atoma pou ehoun stoho mono to sex giati tote dagono ashima...

Παρατηρήστε ότι οι χρήστες στα (6)-(8) δεν απορρίπτουν απλώς το ευκαιριακό σεξ αλλά προβάλλουν συνολικά διαφορετικές επιθυμίες και υποκειμενικότητες. Αυτοπαρουσιάζονται αντιπαραβάλλοντας ένα «*συνεσταλμένο*», «*μετρημένο*» εαυτό στο μάτσο ομοερωτικό ανδρισμό (βλ. *αντράκι*) που συχνά διεκδικεί παραβατική γλώσσα και προτάσσει γλαφυρά τις σεξουαλικές πρακτικές, όπως φαίνεται στο (5) αλλά και στα (9)-(10):

(9) Είμαι 100% αρρενωπός, αρκετά εμφανισιμος, και ψάχνω για παθιασμένο, καβλιάρικο σεξ, χωρίς παραπά-

νω δεσμεύσεις. Προτίμηση σε gym, hairy, ένστολους. Είμαι ανοιχτός και σε προτάσεις για κάθε είδους παιχνίδια, με ιδιαίτερη προτίμηση σε role play, group sex Βλ. αριστερά. Απαραίτητος χώρος...

(10) Eimai ena wraio sobaro paidi, me atrixo kai arketa gymnasmeno swma. Exw megalo xontro routi, sfixto kolaraki kai psaxnw gia pragmatika arsenika. Thelw kapoion polu arrenopo, gerodemeno me polu xontro kauli gia polu kales kai kautes stigmes.

Στα (9)-(10) η γλώσσα αναφέρεται κυρίως σε σωματικά χαρακτηριστικά και πρακτικές. Ωστόσο, η επιθυμία δεν εξαντλείται σε αυτά, ως αναφορές που ενδέχεται να δημιουργούν διεγερτικές νοητικές εικόνες, αλλά περιλαμβάνει τις υποκειμενικότητες που κατασκευάζουν οι χρήστες με τις ίδιες τις γλωσσικές τους επιλογές. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, έχουμε δύο εκδοχές για το αντράκι (βλ. και Κανάκης 2007, 2008) και η επιθυμία περιλαμβάνει τη γλωσσική του συγκρότηση.

Σε αυτό το σημείο καλό θα ήταν να γίνει μια διευκρίνιση. Η αυτοπαρουσίαση στα προφίλ δεν μπορεί να εννοηθεί ως δείγμα του ποιος είναι και τι θέλει «πραγματικά» ή σταθερά ο χρήστης, αλλά μάλλον ως συγκυριακή κατασκευή μιας περσόνας που επιθυμεί να προβάλει στο συγκεκριμένο πλαίσιο και σε μια δεδομένη στιγμή. Οι επιλογές του δεν γίνονται εν κενώ, αλλά συνομιλούν με τις επιλογές πλήθους άλλων χρηστών σε αυτή την εικονική κοινότητα πρακτικής. Από αυτή την άποψη, τα προφίλ είναι διυποκειμενικές κατασκευές που μπορούν να αλλάξουν (και αλλάζουν) για να εκφράσουν άλλες επιθυμίες και υποκειμενικότητες. Ασφαλώς, όμως, οι επιλογές που κάνει ο χρήστης έχουν συνέπειες διότι η αυτοπαρουσίαση είναι στοχοθετική.

Επιστρέφω τώρα στα δεδομένα. Αν το αντράκι αποτελεί ιδιαίτερα δημοφιλή φαντασίωση στο πλαίσιο που εξετάζω, η θηλυπρέπεια είναι επίσης επιθυμητή, όπως στο (11), μόνο που η ζήτηση είναι πολύ περιορισμένη:

(11) Eimai arrenopos, gymnasmenos, psilos, galanos, eyaisditos, omorfos andras. Psaxno ena 8yiliprepes plasma pou na aisbanetai taytoxrona gynaika kai andras, enan omorfo trans i crossdresser

Εδώ ο χρήστης αναφέρεται σε ένα πλάσμα, όχι σε έναν άνδρα, και η επιθυμία του επικεντρώνεται στην ακαθοριστία της έμφυλης επιτέλεσης και σε μια όψη της υποκειμενικότητας του άλλου (την αίσθηση για τον έμφυλο εαυτό). Επιπλέον, η επιθυμία συγκεκριμενοποιείται και εκφράζεται με κατηγορίες όπως *trans* και *cross-dresser*. Συνεπώς, σε αυτή την περίπτωση αντικείμενο της επιθυμίας είναι μια υποκειμενικότητα, ένα ρόλος που παραπέμπει σε σεξουαλικές πρακτικές οι οποίες όμως δεν κατονομάζονται.

Η ερωτικοποίηση των ρόλων είναι πολύ συνηθισμένη στα προφίλ που εξετάζω και άλλοτε οι ρόλοι αφορούν σαφώς σεξουαλικές πρακτικές όπως παθητικός, ενεργητι-

κός, ενεργοπαθητικός, κλπ. ενώ άλλοτε συνδέονται με κοινωνικά χαρακτηριστικά όπως είναι η διαφορά ηλικίας και εξουσίας στην ασύμμετρη σχέση πατέρα-γιου:

(12) Με κυριαρχο το αίσθημα της πατρικής στοργής (και των θετικών συνεπειών της σε όλα τα επίπεδα της καθημερινής ζωής)σε συνδυασμό με νεανική διάθεση για νέες εξερευνησεις σχέσεων.

Ανδρική συμπεριφορά πανω απ'όλα σε ένα δραστήριο πρόσωπο που επιθυμεί να απολαύσει τις θετικές συνέπειες της πατρικής στοργής.

Ο χρήστης εδώ εκφράζει μια επιθυμία για σχέση που βασίζεται στην υπόδυση συγκεκριμένων ασύμμετρων ρόλων οι οποίοι μάλιστα φέρουν όρους συγγένειας. Αν συμφωνήσουμε με την Rubin (2006) ότι οι διαγενεϊκές ερωτικές σχέσεις στιγματίζουν γενικώς, εδώ το στίγμα εντοπίζεται στο ότι η σχέση εκφράζεται με όρους εξ αίματος συγγένειας—με όρους ταμπού. Ο χρήστης επιχειρεί να αντισταθμίσει το στίγμα εστιάζοντας σε πρωτοτυπικά χαρακτηριστικά του πατρικού ρόλου όπως είναι η προσφορά στοργής, φροντίδας και ασφάλειας, αποσιωπώντας τη σεξουαλική (και ενδεχομένως την οικονομική) διάσταση της σχέσης. Μιλά για «πατρική στοργή» και «θετικές συνέπειες» για τον επιθυμητό άλλο και δεν χρησιμοποιεί τον τρέχοντα όρο *daddy* όπως ο νεαρότερος χρήστης στο (13), το προφίλ του οποίου ανταποκρίνεται σε ανάλογες επιθυμίες:

(13) eimai arenopos kai tha elega to agori ths diplanis portas:)))))) thelw na eisai o andras daddy ths diplanis portas:)

Και οι δύο χρήστες εκφράζουν επιθυμία για συγκεκριμένους ρόλους και για διυποκειμενικά κατασκευασμένες υποκειμενικότητες. Μάλιστα με τον όρο *daddy* ο χρήστης στο (13) αναφέρεται κατηγοριακά και υποστασιοποιεί μια υποκειμενικότητα την οποία ο χρήστης στο (12) περιγράφει περιφραστικά. Επιπλέον, η χρήση του όρου *daddy* παραπέμπει ενδεικτικά στην εμπλοκή του χρήστη σε «γκέι χώρους».

3. Σχόλια αντί επιλόγου

Η μελέτη της γλώσσας και της σεξουαλικότητας εστίασε αρχικά στην ενδεικτική σχέση της γλωσσικής παραγωγής με σεξουαλικές ταυτότητες και συνδέθηκε με τις πολιτικές ταυτότητας που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο συλλογικοτήτων όπως το γκέι και το λεσβιακό κίνημα, κλπ. Ωστόσο, το ενδιαφέρον σταδιακά μετακινήθηκε προς τη μελέτη της σεξουαλικότητας ως επιθυμίας που υπερβαίνει ζητήματα ταυτότητας. Αυτή η μετακίνηση δημιουργήσε θεωρητικές εντάσεις που ενδέχεται να συσκοτίσουν τη στενή διαπλοκή της σεξουαλικής επιθυμίας με όψεις της υποκειμενικότητας οι οποίες, όπως προσπάθησα να δείξω εδώ, ανάγονται σε αντικείμενο επιθυμίας.

Στο κείμενο αυτό εξέτασα τις γραπτές αγγελίες ανδρών που επιδιώκουν ομόφυλες σεξουαλικές επαφές στο διαδίκτυο. Απλουστεύοντας ίσως τα πράγματα, μπορούμε να πούμε ότι εστίασα σε όψεις του λόγου «ομοφυλόφιλων ανδρών». Όπως αναφέρει ο Γιαννακόπουλος (2006: 23)

[...] η σύγχρονη ομοφυλοφιλία, και ειδικότερα η γκέι εκδοχή της, αναφέρεται σε ομόφυλες σεξουαλικές συμπεριφορές οι οποίες συνεπάγονται μια ομοφυλόφιλη ταυτότητα και τη δημιουργία μιας κατηγορίας «ομοφυλόφιλων».

Ωστόσο, όπως είδαμε, οι ομόφυλες σεξουαλικές πρακτικές δεν ταυτίζονται πάντοτε με την υιοθέτηση μιας ομοφυλόφιλης ή γκέι ταυτότητας —ιδιαίτερα μάλιστα εφόσον μια μερίδα των υποκειμένων την αποποιείται. Επιπλέον, οι επιθυμίες που εκφράζονται στο συγκεκριμένο πλαίσιο παρουσιάζουν αξιοπρόσεκτη ποικιλία. Σε κάθε περίπτωση, όμως, οι άνθρωποι μιλώντας για την επιθυμία τους δεν αναφέρονται μόνο σε σωματότυπους και πρακτικές αλλά ερωτικοποιούν υποκειμενικότητες, ενώ παράλληλα κατασκευάζουν υποκειμενικότητες που ερωτικοποιούνται. Συνεπώς, ενώ η απεξάρτηση της μελέτης της σεξουαλικότητας από τη σεξουαλική ταυτότητα και τις σχετικές πολιτικές είναι θεμιτή, ο λόγος των υποκειμένων δεν επιτρέπει τον αυστηρό διαχωρισμό της επιθυμίας από την υποκειμενικότητα (είτε αυτή έχει συγκεκριμένο όνομα είτε όχι).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Μια πρώτη εκδοχή αυτού του κειμένου παρουσιάστηκε στην ημερίδα με τίτλο *Γλώσσα και σεξουαλικότητα: (μέσα και) πέρα από το φύλο*, Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη, 7 Ιουνίου 2008.
- 2 Βλ. και Valentine 2008.
- 3 Ο Valentine ασχολείται με την κατηγορία «διεμφυλικός/-ή» και επισημαίνει ότι η επιθυμία μιας ομάδας ετεροφυλόφιλων αντρών που επιθυμούν σεξουαλικές επαφές με άντρες-προσγυναίκες διεμφυλικούς (τους οποίους ονομάζει, ad hoc, “trans chasers”) αποσιωπάται, εφόσον δεν παραπέμπει σε μια πολιτισμικά αναγνωρίσιμη σεξουαλική ταυτότητα.
- 4 Όλες οι αγγελίες που παρουσιάζονται στα παραδείγματα είναι στην αρχική τους μορφή.
- 5 Θεωρώ πως αν οι Eckert & McConnell-Ginet έγραφαν λίγα χρόνια μετά το 1992 θα έκαναν αναφορά στην πιθανότητα *εικονικών* κοινοτήτων πρακτικής.
- 6 Βλ. επίσης Καντσά 2007 για τη σημασία της ορατότητας των ομόφυλων ζευγαριών μέσα από τη θεσμική νομιμοποίηση του συμφώνου συμβίωσης ή και του γάμου.
- 7 Κάνοντας πριν λίγους μήνες μια βόλτα στο Γκάζι, ανάμεσα σε πολλά συνθήματα είδα γραμμένο και το εξής: «Γαμώ την ομοκατονικότητά σας», το οποίο εξέλαβα ως αντίδραση στην εμπορευματοποίηση (ή την εμπορευματοποιημένη ορατότητα;) του τρόπου ζωής και τον κονφορμισμό των Ελλήνων γκέι. Ωστόσο, αξίζει να αναρωτηθεί κανείς νηφάλια αν είναι δυνατόν να μην υπάρξει κάποιου είδους κανονικότητα —και οι κανονικότητες είναι πάντα συντηρητικές— από τη στιγμή που μια ομάδα αποκτά κοινωνική ορατότητα, δηλαδή από τη στιγμή που περνάει από το χώρο του ταμπού στο χώρο της κοινωνικής αναγνωρισιμότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Bucholtz, M. & K. Hall. 2004a. Theorizing identity in language and sexuality research. *Language in Society* 33: 469-515.
- Bucholtz, M. & K. Hall. 2004β. Language and identity. Στο A. Duranti (επιμ.), *A Companion to Linguistic Anthropology*. Oxford: Blackwell, 369-394.
- Γιαννακόπουλος, Κ. 2006. Ιστορίες σεξουαλικότητας. Στο Κ. Γιαννακόπουλος (επιμ.), *Σεξουαλικότητα: Θεωρίες και πολιτικές της ανθρωπολογίας*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 17-102.
- Cameron, D. & D. Kulick. 2003. *Language and Sexuality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cameron, D. & D. Kulick (επιμ.). 2006. *The Language and Sexuality Reader*. London: Routledge.
- Eckert, P. & S. McConnell-Ginet. 1992. Think practically and look locally: Language and gender as community-based practice. *Annual Review of Anthropology* 21: 461-490.
- Fuss, D. 2006 [1989]. Λεσβιακές και γκέι θεωρίες: Το πρόβλημα της πολιτικής της ταυτότητας. Στο Α. Αθανασίου (επιμ.), *Φεμινιστική θεωρία και πολιτισμική κριτική*. Αθήνα: Νήσος, 543-569.
- Κανάκης, Κ. 2007. Αποκωδικοποιώντας τη γλώσσα της μαρκέτας: Ομοσεξουαλικότητα και εμπορεύσιμη αρσενικότητα. *Σύγχρονα Θέματα* 98: 55-59.
- Κανάκης, Κ. 2008. Γλώσσα, αρσενικότητα και σεξουαλικότητα στο διαδίκτυο. Στο *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα: Πρακτικά της 28ης Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ*, 21-22 Απριλίου 2007. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, 159-170.
- Καντσά, Β. 2007. Γαμήλιες στρατηγικές: Ορατές πολιτικές, αθέατες παραδοχές. Ανακοίνωση στο Διεθνές συμπόσιο Αναθεωρήσεις του πολιτικού. Ανθρωπολογική και ιστορική έρευνα στην ελληνική κοινωνία, Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας, Μυτιλήνη, 8-11 Νοεμβρίου 2007.
- Kulick, D. 2000. Gay and lesbian language. *Annual Review of Anthropology* 29: 243-285.
- Ochs, E. 1992. Indexing gender. Στο A. Duranti & C. Goodwin (επιμ.), *Rethinking Context: Language as an Interactive Phenomenon*. Cambridge: Cambridge University Press, 335-358.
- Rubin, G. 2006 [1984]. Σκέψεις για τη σεξουαλικότητα: Σημειώσεις για μια ριζοσπαστική θεωρία των πολιτικών της σεξουαλικότητας. Στο Κ. Γιαννακόπουλος (επιμ.), *Σεξουαλικότητα: Θεωρίες και πολιτικές της ανθρωπολογίας*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 401-481.
- Valentine, D. 2006. 'I went to bed with my own kind once': The erasure of desire in the name of identity. Στο D. Cameron & D. Kulick (επιμ.), *The Language and Sexuality Reader*. London: Routledge, 245-257.
- Valentine, D. 2007. *Imagining Transgender: An Ethnography of a Category*. Durham: Duke University Press.
- Valentine, D. 2008. Sexuality without a name: Mapping unnameable desire into studies of language and sexuality. Κεντρική ομιλία στην ημερίδα *Γλώσσα και σεξουαλικότητα: (μέσα και) πέρα από το φύλο*, Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη, 7 Ιουνίου 2008 (διαθέσιμο στο http://www.aegean.gr/social-anthropology/iridion/Synedrio_files/Sexuality_Without_a_Name.pdf).
- Weeks, J. 2006 [1987]. Ζητήματα ταυτότητας. Στο Κ. Γιαννακόπουλος (επιμ.), *Σεξουαλικότητα: Θεωρίες και πολιτικές της ανθρωπολογίας*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 139-168.